

REKONSTRUKTIVNO HERMENEUTIČKO SHVAĆANJE KAO ELEMENT SOCIJALNOPEDAGOŠKE DIJAGNOSTIKE

Alenka Kobolt

Sveučilište u Ljubljani

Pedagoški fakultet

Ljubljana

SAŽETAK

U teorijskom dijelu ovog priloga govori se o značajkama socijalnopedagoške dijagnostike - procesu, uklopljenosti u socijalni kontekst, nužnosti višesmjernog protoka informacija, njihovog međusobnog nadopunjavanja i evaluaciji. Naglasak je pri tome na strategijama suočavanja, a ne isključivo na nedostacima. Riječ je o dvije razine dijagnostičkog shvaćanja - razina teorijskih shvaćanja i razina prikupljanja informacija o pojedincu i njegovom okruženju. U tom kontekstu naročiti je naglasak na samoprezentaciji djeteta odnosno mlade osobe s poteškoćama u socijalnoj integraciji, te na uključivanju pojedinca u dijagnostičko prosuđivanje, za što se uobičajio izraz "rekonstruktivno socijalno pedagoško shvaćanje". Ovaj pravac razvio se na tradiciji objektivne hermeneutike, etnografsko-biografskog socijalnog istraživanja i orijentacije na životni prostor.

Model rekonstruktivno-hermeneutičkog shvaćanja ilustriran je prikazom slučaja iz istraživačke studije pod nazivom "Socijalno pedagoške dijagnoze". Istraživanje se temelji na kvantitativnoj analizi, a korišten je polustrukturirani intervju za samoprezentaciju uzorka od 87 djece i mladih u dobi od 14-20 godina. Samoprezentacija omogućuje uvid u strategije suočavanja kojima djeca odnosno mladi izvan obiteljskog odgoja pokušavaju savladati i prevazići ustaljeni način života pri čemu se njihov doživljaj odgoja izvan obitelji pokazao podržavajućim.

Istraživanje je potvrdilo osnovne teorijske premise u kojima se upozorava na međusobno djelovanje razvojnih poteškoća i stresnih životnih okolnosti djece i mladih u odgojnim ustanovama.

Ključne riječi: *socijalno pedagoška dijagnoza, rekonstruktivno-hermeneutičko shvaćanje, samoprezentacija, integrativnost, individualno odgojno planiranje.*

1. UVOD

Socijalnopedagoška dijagnostika je, tijekom svog razvoja, imala uzor u medicinskim principima kategorizacije, što znači da je, na temelju rezultata istraživanja formirala različite tipološke skupine i tražila za njih odgovarajuće metode. Shematičnost koju takvo shvaćanje unosi u dijagnostiku struka je tijekom kasnijeg razvoja prevazišla naglašavanjem shvaćanje socijalnog okruženja i međusobne povezanosti. Došlo je do pomaka dijagnostičke pozornosti od "slabih" prema "jakim" stranama, odnosno, prema "potpornim stupovima" socijalne mreže (Koller-Trbović, 1999:22) koji mogu pridobiti

i kompenzirati socijalno-integrativne poremećaje. Time je cjelovitost postala jedno od osnovnih pravila socijalno-pedagoške dijagnostike, što znači uvažavanje razvojnosti, procesnosti, sistematičnosti i interaktivnosti pri oblikovanju socijalno pedagoškog ocjenjivanja. Suvremenu socijalno pedagošku dijagnostiku obilježavaju:

- integracija različitih dijagnostičkih izvora i elemenata;
- aktivna participacija "korisnika" i osoba iz njegove okoline;
- tome slijedi planiranje socijalnopedagoških intervencija;

- evaluacija konkretnih terapijskih zahvata.

Ovaj prilog u osnovi je namijenjen analizi značaja i uloge aktivnog sudjelovanja mlade osobe u procesu dijagnosticiranja. Najnoviji metodološki korak, koji omogućava takvo sudjelovanje predstavlja proces rekonstruktivnog i hermeneutičnog razumijevanja korisnikove smještenosti u socijalni prostor i uvažavanje njegove samoprezentacije, kao i životnih orijentacija. Ovaj pristup spominje se u novijim teorijskim priložima (Noelke, 1997, Schuetze, 1977, Glinka, 1998 i dr.), te u spoznajama istraživanja na području socijalne pedagogije (na primjer, Mollenhauer/Uhlendorf, 1992, 1995, i Uhlendorf, 1997, Hauptert, 1997). Središnji dio priloga namijenjen je predstavljanju ovog pristupa temeljenog na kvalitativnoj klasifikaciji obilježja životnog puta, doživljaja i planova, koja su djeca ili mlade osobe iznijeli tijekom individualnih razgovora.

1. Individualna i socijalna usmjerenost socijalno pedagoške dijagnostike

Dijagnostička klasifikacija poteškoća socijalne integracije (poremećaja ponašanja i ličnosti) se kod nas kao i u svijetu sve više odvađa od statičnih poimanja i objašnjenja. Ovo područje je u većoj mjeri od ostalih razvojnih poteškoća i zapreka obilježeno specifičnim socijalnim kontekstom unutar kojeg opažamo poteškoće i poremećaje. Za odgovarajuće shvaćanje poremećaja ponašanja i ličnosti potrebno je detaljno i dublje razumijevanje djeteta odnosno mlade osobe, njegovih individualnih obilježja i razvojnih mogućnosti. Pri tome ne smije biti izostavljena detaljna i cjelovita evaluacija njegovog socijalnog konteksta. Ovdje svrstavamo, osim obitelji, užeg socijalnog okruženja i školsko okruženje, kao prostor u kojem se odražavaju poteškoće ponašanja, emocionalne poteškoće i ostale socijalno integracijske poteškoće te prostor u kojem one nastaju i održavaju se putem interakcije. Već 1917. je Mary Richmond (Harnach Beck, 1995:19) pokušala uvjeriti sve stručnjake koji su djelovali na socijalnom području da nije dovoljno proučiti samo problem, odnosno, u našem slučaju, uočiti "problematično ponašanje". Ona je upozorila na socijalnu uvjetovanost takvih poteškoća i već tada naglasila značaj "snage i resursa" korisnika i njegove okoline, što treba uvažiti i uključiti u dijagnostičko shvaćanje. To znači da usmjerenost u dijagnostici nije isključivo usredotočena na poremećaje, manjkavosti i smetnje, već da, pored toga, evaluiramo prije svega korisnikovu spretnost, snagu, sposobnost i elemente na kojima možemo graditi promjene značajne za korisnika i za okolinu. Važno je potražiti potporne elemente unutar korisnikove socijalne mreže, te na tim čimbenicima zasnovati plan pomoći. Taj

stručni pristup nazivamo usmjerenost k "snazi" te korisnikove i okolinske strategije suočavanja.

2. Teorijski diskursi značajni za socijalnopedagoško shvaćanje i njihov utjecaj na socijalnopedagošku dijagnostiku

Teorije s područja poremećaja ponašanja brojne su i izložene revizijama i nadopunama. Suvremena shvaćanja ovih poteškoća uvažavaju kumuliranje raznovrsnih "oštećenja" te individualne razlike u razvoju pri shvaćanju stabilizirajućih utjecaja okoline na ponašanje. Te činitelje možemo razmotriti na različite načine u okviru različitih teorijskih koncepata:

- psihoanalitički autori, te autori koji su usmjereni na okruženje korisnika upozoravaju nas na razvojna oštećenja koja se manifestiraju kao smetnje u krugu neprilagodjenih uzora ponašanja (Spitz, Balint, Real, Aichorn, Moser...);
- bihevioristički usmjereni autori naglašavaju značaj pogrešnih "iskustava učenja" (misli se na učenje u širem smislu, a ne samo u smislu školovanja) te značaj utiranja pogrešnih tragova u neodgovarajuće korisnikove stilove življenja (Eysenck, Wolpe, Bandura, Skinner, Hull, Mowrer, Lazarus);
- obiteljsko-terapijska paradigma (Richter, Satir, Minuchin, i dr.) otkriva aspekte obiteljskih mehanizama za razumijevanje oblikovanja i održavanja specifičnosti i raznolikosti ponašanja;
- sistemski modeli uvažavaju interaktivno djelovanje korisnika i njegove okoline, dinamičnost tih procesa i uzajamnu ovisnost različitih elemenata;
- modeli socijalne spretnosti i vještina te socijalne inteligencije nude nam znanja i metode za razumijevanje i podršku socijalnog razvoja, spretnosti, komuniciranja i poboljšavanja socijalne interakcije;
- integrativni modeli pokušavaju udružiti spoznaje različitih pravaca, te ih prilagoditi konkretnim potrebama konkretnog korisnika i realne životne prakse.

Iz navedenih teorijskih pristupa očit je značaj poznavanja i razumijevanja djetetova razvoja, kao i njegovog prijašnjeg i sadašnjeg položaja u socijalnom prostoru, značaja obitelji i veza u primarnom socijalnom okruženju. Sistemskim shvaćanjem, u koje možemo uključiti i razne terapijske koncepte možemo razumijeti, opisati i objasniti nastanak, održanje i funkciju poteškoća socijalne integracije. Za usmjerenost socijalno pedagoške dijagnostike to nači da je potrebno rasvijetliti različita područja. Price spominje da (Kobi, Bonderer, 1982:40) socijalno pedagoška dijagnostika poremećaja u ponašanju mora obuhvatiti slijedeća područja:

PODRUČJA

	Biološko	Intrapersonalno	Interpersonalno	Socijalno
Perspektiva bolesti				
Psihoanalitička perspektiva				
Moralna perspektiva				
Humanistička perspektiva				
Perspektiva učenja, učinkovitosti i perspektiva ponašanja				
Socijalno psihološka perspektiva				

Socijalnopedagoška dijagnostika mora biti usmjerena na sve to prostore, što znači da se u procesu spoznavanja i razumijevanja mora povezati s drugim strukama, te da se klasifikaciji i radu s poteškoćama u ponašanju treba pristupiti interdisciplinarno.

Pri tome uvažavamo:

- međusobno nadopunjavanje medicinskih, psiholoških i pedagoških dijagnostičkih elemenata, te integracijom svih aspekata osiguravamo odgovarajuće donošenje odluka o postupcima;
- razumijevanje individualnih i bio-socijalnih uvjeta u njihovoj međusobnoj povezanosti i kontinuiranoj dinamici, te procesnost dijagnostičke klasifikacije;
- upotrebu dijagnostičkih podataka kao osnove za različite socijalne, psihološke i pedagoške intervencije koje treba razumijeti individualno i s obzirom na njihov socijalni kontekst. Na taj način interdisciplinarno prikupljeni podaci imaju svoj pedagoški i terapijski značaj ukoliko su popraćeni pedagoškim, korektivnim, suportivnim i terapijskim intervencijama;
- subjektivne potrebe korisnika za primanjem pomoći, podrške i za promjenom vlastitog položaja.

Tragove je važno slijediti naročito iz etičkih razloga koji se posebno ističu u radu s poteškoćama ponašanja i ličnosti.

3. Pokušaj konceptualizacije socijalnopedagoške dijagnostike

Trenutno shvaćanje značaja socijalnopedagoške dijagnostike možemo svesti na slijedeće:

- Dijagnostički rad na području poteškoća socijalne integracije je široko usmjeren i uvažava različite aspekte: ponašanje korisnika, njegovo doživljavanje, evaluiranje mnoštva različitih socijalnih iskustava koja se potom kvalitativno, kvantitativno i interpretativno ocjenjuju, uvažavajući korisnikove potrebe. Dijagnostički pregled usmjeren je zapravo na cjeloviti sustav pri čemu se uzima u obzir djelovanje sustava u njihovoj međusobnoj povezanosti. Pri tome se dijagnostika ne zadržava isključivo na uzročnim, već uvažava i cirkularne ovisnosti i odnose (Fisseni, 1990, Jakob, 1997)
- Kako se sistemi s kojima je korisnik povezan neprestano mijenjaju, te se iskazju u novim vezama i pojavama, dijagnostika mora uvažavati procesnost. Bez obzira na struku, dijagnostika mora osvjestiti vlastitu smještenost u okruženje kao i vlastiti doprinos shvaćanju, interpretaciji, opisanju i doživljavanju, što je detaljnije prikazano slijedećim obilježjem (Skolar, 1985)
- Pri klasifikaciji značajki dijagnostičkih procesa ne smijemo zanemariti osobni udio. Kao stručnjaci različitih profila, naime, razumijemo korisnikovu situaciju i okruženje u kojem živi vlastitim očima

kroz prizmu vlastite stručne osposobljenosti i iskustava. Osobni udio stručnjaka u dijagnostici može biti djelotvorno ublažen timskim radom, pri čemu se udio pojedinih struka prepliću u međusobnom djelovanju i nadopunjavanju. Grupni rad, kojem ne treba prevladavati hijerarhija više ili manje "razvijenih profesija", može predstavljati dobar odgovor na zahtjevnost i složenost pri razumijevanju poteškoća u socijalnoj integraciji, kao i osnovu za cjelovitije oblikovanje potrebne pomoći.

- Dijagnostika ima svoju svrhu ukoliko iza nje slijedi pomoć, odnosno, intervencija. To ujedno ne smije biti proces koji stigmatizira, etiketira, te time pogoršava položaj korisnika. Mueller (1994:43) to opisuje kao proces u kojem stručnjak ne odlučuje, opisuje, kategorizira i klasificira govoreći "o slučaju" (der Fall ueber), već djeluje, traži razumijevanje i odlučuje o mjerama zajedno "sa slučajem" (der Fall mit). On također naglašava aktivno sudjelovanje u procesu razumijevanja, što posredno znači potvrdu uloga samoprezentacije. Sa starošću djeteta raste značaj samoprezentacije i samorazumijevanja. To ne znači da mladu djecu ne treba izdvojiti iz procesa participacije, već da stil uključivanja moramo prilagoditi djetetovim sposobnostima i razvojnom stupnju. Do razvoja rekonstruktivno-hermeneutičkog shvaćanja doveli su slijedeći razlozi:

- rastuća profesionalizacija socijalne pedagogije
- zahtjev za individualnim planiranjem
- supervizija i teorijska orijentacija u životni prostor (Lebensweltorientierung).
- Socijalno pedagoški rad se više-manje odvija u različitim ustanovama (vrtićima, školama, odgojnim zavodima, centrima za socijalni rad, različitim preventivnim i suportivnim projektima itd.). Opisanim značajkama pridružuje se i pitanje orijentacije i mogućnosti ustanove da realizira intervencije koje su dijagnostički bile predviđene kao neophodne i potrebne za poboljšanje položaja i funkcioniranja djeteta/mlade osobe. Ovime smo potaknuli pitanje pravilnog usmjeravanja i osiguravanja organizacijskih i sadržajnih uvjeta i mogućnosti za rad s takvom populacijom. Ujedno se dotičemo i pitanja zaštite i osiguranja prava djeteta i njihovih roditelja u ustanovama, te tijekom procesa obrade, što je u posljednje vrijeme aktualni istraživački problem (Žižak, 1999:4) i sastavni dio socijalnopedagoškog samoispitivanja i dopunjavanja teorije i prakse. Treba spomenuti i ulogu evaluacije i dopune socijalno pedagoških ocjena. Razlozi za to nisu samo u brzom i dinamičnom razvoju djeteta/mlade osobe, već i u činjenici da su poteškoće u ponašanju značajno uvjetovane socijalnim kontekstom. Mijenjanje socijalnog konteksta dovodi i do promjena pojavnosti i izraženosti poremećaja.
- Elementi profesionalnosti na području dijagnostike poremećaja u ponašanju i ličnosti nisu is-

ključivo teorijski, već se radi i o profesionalno-etičkim uvjerenjima i stavovima. Harnach-Beckova (1995:18) kaže: "Na području poremećaja u ponašanju i ličnosti ne radi se o jednostavnim pojavama i položajima". Situacije koje moramo shvatiti, otkriti i na njih djelovati su uglavnom višeznačne, kompleksne i s osobnog stajališta opterećujuće za onoga tko pri tome profesionalno djeluje. Stoga, pored timskog rada, nije na odmet i supervizija, kao proces stručne refleksije i provjere korektnosti, etičnosti i utemeljenosti profesionalnog djelovanja.

- Opisane značajke možemo zajednički obilježiti "mekima", višedimenzionalnim usmjerenjima socijalnopedagoške dijagnostike (Koller-Trbović, 1997:125), što odudara od rigidnih klasifikacijskih mjerila u procesu dijagnostike. Pri tome je naglasak na uspostavljanju odnosa, komunikaciji, orijentaciji na životni prostor i strategijama suočavanja s poteškoćama.

4. Problem, hipoteza i cilj istraživanja

Osnovnu hipotezu, koja je rukvodila trogodišnjim istraživanjem pod naslovom "Socijalnopedagoške dijagnoze" (Kobolt i sur., 1999) možemo raščlaniti na slijedeće elemente koji ujedno opisuju metodološko provjeravanje opisanih ishodišnih koncepata:

- Socijalno pedagoška dijagnostika treba prevladati oblikovanje dijagnostičkih procjena isključivo preko postupaka testiranja, opažanja i heteronomnih postupaka prikupljanja informacija. Takve dijagnostičke procjene su potrebne, ali ne i dostatne, te ih valja nadopuniti elementima samopercepcije i samoprezentacije djece/mladih s poteškoćama u socijalnoj integraciji. Spomenute elemente prikupljamo tijekom pedagoškog rada, evaluiramo ih i nadopunjavamo. To osigurava procesnost i interaktivnost socijalno pedagoškog shvaćanja. Spomenuta teorijska ishodišta socijalno pedagoškog dijagnosticiranja možemo obuhvatiti slijedećim ključnim terminima - samoprezentacija, procesnost i interaktivnost.

- Polazišna teza istraživanja je da uvažavanje oba aspekta (heteronomnog i autonomnog) omogućava neposrednu usporedbu, nadopunjavanje i korekciju, a time i individualno prilagođeno planiranje socijalno pedagoških intervencija.

Ukratko, teorijski diskurs koji smo provjeravali u istraživanju možemo imenovati kao sudjelujuće oblikovanje socijalno pedagoških procjena putem procesa aktivnog sudjelovanja djeteta/mlade osobe, uz korištenje rekonstruktivnih metoda razumijevanja djetetova socijalnog okruženja i njegovih iskustava; usmjeravanje pažnje na strategije i načine prevladavanja stresnih i ugrožavajućih okolnosti (u razvoju, u obitelji, u školi, odnosno s vršnjacima).

5. Metodologija istraživanja

Kako bismo provjereli ishodište hipoteze oblikovali smo slijedeću metodologiju istraživanja:

- Rekonstruktivna socijalna pedagogija razvila se na tradiciji objektivne hermenautike (Oevermann, 1991) etnografsko-biografski usmjerenog socijalnog istraživanja (Schuetze, 1992, 1993; prema Jakob, 1997) u okviru životno usmjerenih socijalnopedagoških metoda (Rauschenbach i sur., 1993). U svjetlu ove istraživačke paradigme oblikovali smo nacrt modela prikupljanja i vrednovanja samoprocjene djece i mladih. U aktualnim svjetskim istraživanjima (Uhlendorf, 1997, Nolke, 1997, Glinka, 1998) se u tu svrhu pokazala djelotvornom metoda nestrukturiranog (narativnog) i /ili polustrukturiranog razgovora. Značajni metodološki elementi tog usmjerenja su: neposredan zapis (verbatim), hermenautička (objašnjavajuća) i kvalitativna analiza prikupljenog materijala.

- Opisanu metodu smo, kao osnovnu metodu istraživanja, iskušali na grupnom uzorku od 87 djece/mladih. Uzorak se sastojao od dvije osnovne podskupine - prvu podskupinu sačinjavalo je 62 djece/mladih u dobi od 14-20 godina koji su duže ili kraće vrijeme boravili u ustanovama za odgoj izvan obitelji (različiti odgojni zavodi i stambene zajednice), drugu skupinu sačinjavalo je 25 djece, u dobi od 14-15 godina iz gradskih i prigradskih osnovnih škola (što znači da smo imali kontrolnu skupinu, formiranu za osnovnoškolske zavode). Valja napomenuti da je naš uzorak bio veoma velik, budući da se radi o kvalitativnoj metodi. Uobičajeni uzorci za kvalitativno istraživanje sastoje se od 30-40 slučajeva, a nisu rijetke niti studije s izrazito malim uzorcima (do 15 slučajeva). To nam omogućava pouzdanije uopćavanje.

- Podaci su bili prikupljeni metodom osobnog intervjua, koji je sniman uz dozvolu djeteta/mlade osobe. Za razgovor su se djeca/mladi odlučivali samostalno, prema vlastitoj odluci. Intervju možemo obilježiti kao djelomično strukturiran. Naime, formirali smo obrazac koji je, unatoč tome što je obuhvaćao neka zajednička područja (ja u prošlosti i danas - samoprocjena, ja i obitelj, ja i škola, ja i vršnjaci, slobodno vrijeme/interesi, budućnost/planovi/životna orijentacija i doživljaj zavoda/stambene zajednice) dozvoljavao individualnu nadopunu i mogućnost individualne samoprezentacije, opis doživljaja, vlastitog socijalnog okruženja, ispunjavanje razvojnih zadataka. Kao izvor dodatnih informacija poslužila nam je skala samoprocjene sastavljena za potrebe ovog istraživanja.

- Uvođenje kvalitativne metodologije i hermenautičkog shvaćanja prikupljenog materijala predstavlja u socijalno pedagoškom prostoru novost. Prije svega, to je vremenski zahtjevan posao, koji smo

obavili uz pomoć vanjskih suradnika/suradnica i praktikanata. Oni su sudjelovali u kvalitativnoj obradi i interpretaciji prikupljenog gradiva, koje se sastojalo od 1600 stranica (sam zapis prosječnog razgovora (verbatim) s djetetom/mladom osobom uključivao je 10 i više stranica). Treba naglasiti da bez intenzivne pomoći vanjskih suradnika istraživanje u takvom opsegu ne bi moglo biti provedeno. U nastavku su prikazani isključivo opisni rezultati, te je dan prikaz jednog slučaja, budući da bi temeljitiji pregled rezultata zahtijevao više priloga.

6. Rezultati

Prikupljeno gradivo analizirali smo u dva osnovna smjera koja ćemo prikazati isključivo ilustrativno. Prva os analize odnosi se na sažeto shvaćanje i procjenu individualnih slučajeva koji se temelje na postupku kvalitativne analize samoprezentacije (ispovjedi djece/mladih obuhvaćenih uzorkom). Druga os odnosi se na razlike i sličnosti u samoprezentaciji između podskupina djece/mladih iz zavoda, te učenika osnovne škole.

6.1. Interpretativno shvaćanje individualnog slučaja

Hermenautičko shvaćanje individualne samoprezentacije putem individualnog intervjua poslužilo nam je kao ishodište za individualno planiranje socijalno pedagoškog praćenja. Pri analizi individualnog gradiva usmjerili smo pažnju na razvojna opterećenja (obitelj, škola, odnosi s vršnjacima), doživljaj samog sebe i procjena vlastitog ponašanja, doživljaj ustanove (škole, zavoda/stambene zajednice), individualne planove i strategije suočavanja.

Također smo usmjerili pažnju i na deskriptivnu, te na iskustvenu razinu iskaza. Na temelju nadopisanih ključnih pojmova i oblikovanja relevantnih kategorija oblikovali smo individualnu interpretativnu ocjenu, koja može poslužiti (uz ostale dijagnostičke podatke) kao značajan element za oblikovanje plana individualne socijalno-pedagoške pomoći. Na taj način se ostvaruje sudjelovanje mlade osobe u procesu socijalno pedagoškog procjenjivanja.

6.1.1. Zapis razgovora prema područjima s nadopisanim ključnim pojmovima

Razgovor vodila i zapisala Alenka Kvas Molnar

RAZGOVOR S: Dječakom (16,5 godina) koji od svoje 12. godine boravi u omladinskom domu "Malči Beličeve" u Ljubljani (neposredan zapis odgovora razdijeljen je prema sadržaju pojedinih područja)

O SEBI, ODNOSIMA S DRUGIMA I INTERESIMA

<p>Ničeg posebnog nije bilo u djetinjstvu. Bio sam uvijek doma. Uvijek sam bio doma.</p> <p>Da, doma sam u Ljubljani.</p> <p>Moje sjećanje seže do treće godine. Tada sam bio u hraniteljskoj obitelji u Domžalama. Tamo je bio još jedan takav kao ja pa me udario u glavu jednim drvetom.</p> <p>Zatim sam plakao...</p> <p>Od rođenja pa do pete, šeste godine...bio sam u hraniteljskoj obitelji. Onda sam došao doma u Ljubljani, mami i tati. Roditelji su me dali u hraniteljstvo, pa su me uzeli nazad. Onda smo bili skupa...a onda...kad sam imao 10, 11 godina, umrla je mama. Udarila ju je moždana kap. Onda ne znam...onda je tata, pa znate...Onda sam došao ovdje, kad sam imao 12 godina.</p> <p>Da, išao sam u vrtić. Iz vrtića se najbolje sjećam da sam imao prijatelja. Dodaivali smo se s nekim kamenjem, ja sam podigao težak kamen, prijatelj se našao ispod.</p> <p>Kamen mu je pao na glavu, pa si je razbio glavu. Kad sam stigao kući, malo su me zatvorili u kupaonicu, a zatim su me istukli.</p> <p>Bio sam mirno, tiho dijete. Da, dobar i tih sam bio. Nije ni čudo, pa tukli su me za svaku slabu ocjenu. A na kraju i kad sam bio zbilja dobar. Sada sam normalan, ne znam. Živahan sam, rado se šalim. I miran sam. Kad dobim dobre ocjene u školi, to me veseli. Vidim da mi polako ide na bolje.</p> <p>Hm...Ne znam što me najviše opterećuje...sada se ne sjećam...</p> <p>Svatko bi najradije bio doma, zar ne? najradije sam doma. Volim tatu. Ali volim biti i u obitelji... Hm. ne mogu reći tko je za mene važan... ne znam... Tata ili i obitelj P.</p> <p>Ne, sada još nemam prijatelja.</p> <p>Na početku sam se snašao, onda sam se malo zezao...nisam se baš dobro našao. U 7. razredu osnovne škole, kad sam se napio, znate već. Da, onda sam se promijenio...To je bilo prelomno za sve daljnje događaje. Da, vodili su me u bolnicu...ležao sam na cesti.</p> <p>Prijelomno u negativnom smislu. Najradije bih se vratio u prošlost, pa da sve bude u redu. A onda bi se sve odvijalo tako lijepo...Više bih bio doma. U 7. razredu sam počeo izlaziti van, do tada sam uvijek bio doma. Ne sada više ne izlazim. Doma sam izlazio, kad sam išao kući za vikende. Onda bih se napio usred dana, bez veze...Uopće nisam imao sklonosti tome. Onda se sve promijenilo. Nisam više smio doma. Išao sam toj obitelji. Onda su me gledali drugačije. To je bila prijelomna točka. Ne shvaćam to kao kaznu, ne znam...Oni mi pomažu, nude mi pomoć. Rado bih poslije došao opet k njima, ali ne znam...</p> <p>Pravim se važan tako da ih zabavljam. Malo glumim, sviđa mi se kad se smiju. Samo ne smijem to prečesto, onda više nije smiješno. Moram svaki puta izmisliti nešto novo. Onda me svi više vole, ako ih zabavljam. Nisam tako ozbiljan. I nisam tako daleko od drugih učenika.</p>	<p>Uvijek sam bio doma</p> <p>Sjeća se 3. godine života, u hraniteljskoj obitelji</p> <p>Od rođenja do 5. godine u hraniteljskoj obitelji. Roditelji ga daju u hraniteljsku obitelj, pa ga ponovo uzimaju. U dobi od 10, 11 godina umire mama. U 12. dolazi u dom. Tata...</p> <p>Išao je u vrtić.</p> <p>Opis neugodnog iskustva, prijatelj je povrijeđen. Roditelji su ga kaznili.</p> <p>Bio sam dobro i tiho dijete. Tukli su me za svaku slabu ocjenu. Živahan i miran (suprotnost), rado se šali. Vesele ga dobre ocjene, popravlja se.</p> <p>Ne zna što ga opterećuje.</p> <p>Radije je kod kuće, voli tatu. Ne zna tko je važan, tata, hraniteljska obitelj.</p> <p>Nema prijatelja!</p> <p>Snašao se pri dolasku u dom. Prelomna točka, kada se napio u 7. razredu - zbog toga je promijenio ponašanje. Žali zbog tog događaja. Još jednom spominje taj događaj - slijedi zabrana odlazaka kući i potraga za hraniteljskom obitelji. To nije kazna. Pomažu mi... Ima mogućnost da odlazi k njima i poslije.</p> <p>Pravi se važan tako da zabavlja druge. Ako ih zabavlja, vole ga. Nije tako ozbiljan.</p>
--	---

Ne znam na što sam ponosan kod sebe. Nisam o tome razmišljao. Prgav sam, to je moj problem. Ponekad se nadurim, a to uopće ne treba. Ili napravim nešto što mi naštetiti, što mi isto tako nije potrebno...

Promijenio sam se. Bio sam miran, mada ne previše. Bio sam i društven i još uvijek sam. brzo sklapam kontakte. Da, možda je na mene utjecalo to što sam došao u dom. Da, bio bih puno drugačiji da sam ostao doma. Lošiji.

Ne znam bi li bio tako dobar u školi. Tu dobivam pomoć. Kad sam došao u dom, imao sam dovoljan uspjeh, a onda sam postao vrlo dobar. Da sam ostao doma, vjerojatno bih ponavljao neki razred. Možda bih se negdje i "fiksao"...Sigurno bi me društvo povuklo

Sada sam zadovoljan sobom. Ne, sve je u redu, ništa ne bih mijenjao. Ne, grupa u domu nije moja obitelj, grupa je grupa... Obitelj su roditelji. Ništa, nijedna obitelj nije moj... Pa ja nemam obitelj, koga onda imam? Pa ne može mi tata biti obitelj!

Ne to u domu nije moja obitelj.

Ne znam što je tata po zanimanju. Radio je. Imamo stan u zgradi. Preselio sam se. Bio sam u Domžalama u hraniteljstvu, a onda doma. Onda sam se još selio u dom. Preseljenja su značila privremeni boravak.

Mama se najviše bavila sa mnom. Ona je bila doma, jer je bila u mirovini. Ona me učila i sve drugo...

S tatom se sada dobro razumijem

Kojem prijatelju bih se obratio ako bih imao problema?

Ne znam kojem. Odgojiteljici A. bih se obratio. s njom sam dosta razgovarao. Društven sam i zabavljam druge.

Imam puno prijatelja.

Da, bio sam nepravedno optužen. Nije se često događalo. Dogodilo mi se to u osnovnoj školi, na fizici. Nastavnica fizike me optužila, jako sam je mrzio! Dogodilo se i da

sam bio nepravedno optužen među vršnjacima. Ali to se ne događa često.

Razgovaramo. Ako je netko zaljubljen, nešto mu sredimo... Ja zabavljam grupu. Ako dodem negdje u nepoznato, takav sam. Da se nasmijem, da se što više razgovaramo.

U domu su svi isti. Zato nemam prijatelja... Tu ne možeš... Glupi su, ne možeš nikome vjerovati. Možda je B. u redu.

Prijatelji čuvaju tajne i pomažu si...Ne tu u domu si ne pomažemo. Da svi smo na istom, ali ipak... Tu neću tražiti prijatelje. Pa B. je inače u redu...Ali već sam više puta za nekoga mislio da je u redu, pa su svi bili isti. Djecom iz doma bio sam češće razočaran nego drugima. Neznam zašto je to tako. Neugodno mi je ikome to pričati, jer te poslije svi zafrkavaju.

Učenici nisu takvi.

U školi, ili ako nekuda putujem, u gužvi, svuda...upoznam prijatelje. Ako ima neka dobra knjiga, pročitam je. Sviram gitaru, razmišljam...Ako me nešto muči, kako da riješim problem, ili naprosto tako, razmišljam...

Ne zna na što je ponosan kod sebe. Problem je u prgavosti. "Naduri" se i napravi štetu.

Promijenio se, bio je miran i društven. Brzo sklapa kontakte. Misli da se promijenio i zato jer je došao u dom.

Posebno glede škole, uspjeha, ponašanja. Tu dobiva pomoć. Kod kuće bi ga povuklo društvo, fiksao bi se.

Zadovoljan je sobom. Ništa ne bi mijenjao. Grupa u domu nije obitelj. Nemam obitelji, tata ne može biti obitelj.

Preselio se iz hraniteljstva kući, a zatim u dom.

Mama se najviše bavila sa mnom.

Ako bi imao problem, obratio bi se prijatelju, ali ne zna kojemu. Obratio bi se odgojiteljici A. Ima puno prijatelja.

Nije često bio nepravedno optuživan. Opisao je primjer iz škole kada mu se to dogodilo.

S prijateljima razgovara, sređuju nešto. Zabavlja grupu, nasmijava ljude.

U domu nemam prijatelja, svi su isti. Ne možeš nikome vjerovati.

Prijatelji čuvaju tajne, vjeruju si. često je razočaran domskom djecom. Svi zafrkavaju.

Učenici nisu takvi. Posvuda pronalazi prijatelje. Čita, svira gitaru, razmišlja.

Igram košarku. Tu u domu se dosta igra košarka.

Vidio sam kod izvidača da svi sviraju gitaru. Dobro zvuči. I veseli me. Volim muziku.

Bavio sam se izviđaštvom, ali me već prošlo. Sada neću više... Samo još preko praznika.

Slobodno vrijeme je kad sve napraviš. Zaduženja, učenje... Samo, ako si doma, onda je to drugačije. Ovdje se sve zna, što treba napraviti. Doma sam vidiš, pa pospremiš, pa uvijek nađeš nešto novo. Doma je drugačije sa slobodnim vremenom. Uvijek ima nešto za obaviti, ili pospremaš, ili kuhaš...

Imaš dežurstvo, doma je drugačije...Zato, jer se tamo osjećam bolje. Ako vidim da je nešto razbacano, pospremim to. A tu, što ću ja pospremati za druge. Da, tata ima sve razbacano, a ja mu pospremim. Ali tata je tata. Tamo sam u stvari ja i možda ću živjeti tamo.

Ne želim se oženiti. Kada budem imao kuću, onda da. Sigurno ću se primijeniti kad odrastem, pa svi se promijene. Da, iskustvo. Volio bih biti ljubazan, marljiv, sve najbolje...Morat ću se uozbiljiti. Neću se moći zezati na poslu. Zezat ću se s prijateljima.

Želio bih imati više prijatelja, sigurno...Ne znam s čime ću imati najviše neprihvatljivosti...Možda na poslu. Nisam o tome razmišljao.

Neću imati problema s novim strankama, pri sklapanju poznanstava...neću imati poteškoća.

Moje tri želje:

Da se vratim u prošlost, da se mogu svega sjetiti. na primjer, u 6. razredu osnovne škole. Ostao bih u toj prošlosti, bio bih dobar, i sve bi se drugačije završilo. Mislim na to kad sam se napio. Tada sam i u školi bio slab. Bio bih dobar, dobivao bih bolje ocjene. Vjerojatno bih se upisao u istu školu kao i sada.

Da odlično naučim svirati gitaru i da negdje nastupam.

Da u životu budem uspješan, sretan. Da budem dobar otac, dobar muž, dobar na poslu, na svim područjima.

Da. Imao bih najviše dvoje djece. Te bi želje bile na drugom mjestu, a gitara na trećem.

O RODITELJIMA

Mama me zaključavala. I tukla me. Ona je bila zločestija.

Nemam baš puno lijepih uspomena na mamu. Pa bila je i i draga...ali i tako divlja. Ponekad me tukla samo zato da se i sama smiri. Da, ponekad me tukla bez razloga.

Mama je željela da budem odličan. Kad sam došao kući istukla me zbog ocjena. Slijedeće godine ponovilo se isto.

Mama nije bila zadovoljna s vrlo dobrim, ne! Zato sam bio miran, ništa se nisam usuđivao...

Igra košarku. Kod izvidača se oduševio gitarom. Voli muziku. Bavi se izviđaštvom preko praznika.

Slobodno vrijeme je kad sve obaviš. Doma je drugačije sa slobodnim vremenom.

Doma je drugačije sa slobodnim vremenom. U domu postoji nadzor, a kod kuće se sam zaposli. Ne voli pospremati umjesto drugih. osprema za ocem, ali to je drugačije.

Kad odrastem, promijenit ću se. Bit ću ljubazan, marljiv, sve najbolje.

Želi imati više prijatelja.

Ne zna s čime će imati najviše poteškoća, možda na poslu, ali ne pri sklapanju poznanstava.

Želje su: kad bi primijenio događaj s pijanstvom, sve bi bilo drugačije, bio bi bolji, imao bi bolje ocjene bio bi u istoj školi. Da nauči gitaru, bude uspješan, sretan u životu. Dobar otac, muž, dobar u službi, dobar na svim područjima.

Mama ga je zaključavala, tukla i bila gruba prema njemu. Nema lijepih uspomena. Bila je i draga i divlja. Tukla ga je da bi umirila sebe. Dobivao je batine bez razloga, zbog ocjena.

Bilo je užasno kad je mama umrla... bio sam sav...Pa volio sam je! On se tada sasvim zatvorio (napomena:otac) Ni s kim nije govorio. A zatim kad je ona umrla, on je toliko tugovao da uopće nije išao na posao...sjedio je doma...nitko nije s njim razgovarao...To je trajalo približno 4 mjeseca.

Sa mnom nije bilo ništa. Kuhao sam. Da...onda je došao stric i kad ga je vidio, odveo ga je u bolnicu. Došli su stric i teta. S njima sam bio 6 mjeseci. Stric, tatin brat je iz T.,...i on je bio grub...pa je došla socijalna radnica i rekla da idem u dom.

O HRANITELJSKOJ OBITELJI

Nemam baš prave hraniteljske obitelji, samo odlazim k njima za vikende, praznike. Ne znam,...zapravo nema obitelji koja bi me dobrovoljno uzela za svojega. ne znam volim li ići k njima...

O DOMU (ZAVODU)

Da došao sam u 4. razredu osnovne škole, već sam pet godina ovdje. Još u 4. razredu u dom je stigao L., moj poznanik iz škole. Rekao je da je tu dobro. Njega sam poznavao od prije, iz škole. Rekao mi je neka kažem da hoću biti s njim u grupi. Tako se i dogodilo.

Sa svima imam iste odnose. Imao sam jednog s kim sam bio bolji, ali on je otišao iz doma. S onima iz moje grupe, s njima sam u boljim odnosima.

Petu godinu sam u domu. Došao sam na kraju 4. razreda.

Razlog mog dolaska u dom je smrt moje mame. Bilo je normalno, bili su tu novi prijatelji...Nije me bilo strah, normalno. Da prvi dan kad sam stigao, bilo je grozno.

Bili su tu neki teški koji su radili probleme, recimo D. Spavao sam, kada je do mene došao D., a L. (moj poznanik) mu je rekao da me ostavi na miru. Drugi dečko u sobi skinuo je majicu, da ga ovaj može udarati s ručnikom. Nisam nikome govorio o tome. Ništa nisam učinio.

Nisam se bojao da će i mene, jer je uz mene bio L.

On me štitio, L. im je rekao da me puste. Ništa mi nisu učinili.

Dobro sam se uključio u grupu. D. je bio još 2 mjeseca, a onda je otišao. To se više nije ponavljalo, osim tada. Bilo ih je nekoliko sličnih D-u. Otišli su odmah iz doma. Ne sada je sasvim u redu, dobro se razumijemo u grupi. Mada nismo tako bliski. U redu je tako kako je.

Odgajatelji su ljubazni. Mnogo mi pomažu. Preventivno, tako da jednom nešto ostvarimo. Da nismo uvijek ovisni o drugima.

Ništa se nije promijenilo glede škole, samo škola. Nije se promijenilo niti na gore. Da, da nisam u domu, bio bih bedastiji. Ma znate...ne bukvalno. Tu su odgajatelji...tu nema društva koje bi te odvučlo. Uvijek se nečime bavimo. Dodem iz škole, učim, idem na spavanje...Sve je isprogramirano. Za neke stvari je to dobro.

Grozno je bilo kad je mama umrla, volio sam je. Tata se zatvorio. Nije odlazio na posao, tugovao je 4 mjeseca.

Kuhao je za oca, a kada je otac otišao u bolnicu, živio je kod strica, i stric je bio grub, došla je socijalna radnica i upitala ga ide li u dom.

To je vikend-hraniteljska obitelj. Nije dobrovoljna obitelj. Ne zna odlazi li rado k njima.

U dom je stigao u 4. razredu. U domu je pet godina. Tamo je bio njegov poznanik iz škole, te je dospio s njim u istu grupu.

Sa svima imam dobre odnose, jednako. Bolji sam s onima iz moje grupe. Mamina smrt bila je razlog za dolazak u dom. Prvi dan je bilo grozno. Bio je neki problematični dečko, koji mu je pravio probleme, ali ga je jedan drugi dječak zaštitio. O tome se nije nikome potužio.

Uključio se u grupu. Tu se dobro razumiju, odgajatelji su ljubazni, pomažu mu.

Pomažu im da bi nešto ostvarili, postigli, da ne budu ovisni o drugima. Glede škole ništa se nije promijenilo. Da nije u domu, bio be bedastiji. Tu je sve isprogramirano, što je za neke stvari dobro.

<p>O ŠKOLI</p> <p>Upisao sam se na četverogodišnji program, jer imam više mogućnosti da odem na fakultet.</p> <p>Škola ne uzima puno vremena, tek nešto više nego osnovna škola.</p> <p>U školi se dobro osjećam. I u razredu.</p> <p>Svejedno mi je, bio sam ipak malo ponosan kad su me izabrali za predsjednika razreda, ima nas 25 u razredu.</p> <p>Da, neki učenici su bolji, a s drugima imam lošije odnose. Ne znam, s nekima se više družim, zapravo sa svima. I s učiteljem se razumijem. Na našoj školi učitelji su ljubazni. U redu su, za sada. Kakav je to dobar učitelj, to je teško pitanje. Strog, ali ne previše. Da zna uspostaviti red. Da razgovara s učenicima. Ako vidi da su umorni, da ima razumijevanja.</p> <p>Jezici, njemački, engleski, to mi se najviše sviđa. Ne volim matematiku. Nastavnik fizike je jako dobar. U osnovnoj školi sam mrzio fiziku, a sada je nastavnik dobar, pa mi je fizika bolja.</p> <p>Dva sata na dan trebam za učenje, ponekad jo navečer nešto pročitam. Vikendom učim malo više, po tri sata.</p> <p>Treba učiti. Ne mrzim učenje.</p> <p>Hm. Mislim da sam omiljen među učenicima.</p> <p>Planiram završiti razred. Onda srednju školu, pa faks. To je najvažnije. Kasnije ću si naći posao. Želio bih biti vodič, rado bih putovao.</p>	<p>Upisan je na četverogodišnji program. Više mogućnosti za fakultet. Škola ne uzima mnogo vremena. U školi se dobro osjeća. Predsjednik je razreda, na to je malo ponosan.</p> <p>Sa svima se razumije, s učiteljima također. Učitelj mora biti strog, uspostaviti red. Razgovarati s učenicima, imati razumijevanja.</p> <p>Najviše voli jezike, ne voli matematiku, fizika je bolja jer imaju dobar nastavnik.</p> <p>Dva sata mu treba dnevno za učenje, ponekad navečer čita. Ne mrzi učenje.</p> <p>Misli da je omiljen među učenicima.</p> <p>Planira završiti razred, srednju školu i faks. Naći će posao. Želio bi biti vodič i putovati.</p>
--	--

6. 1. 2. Oblikovanje područja samoprezentacije i samorazumijevanja

1. područje: O sebi

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE
majka ga je tukla zbog slabih ocjena, visoke majčine ambicije glede škole, savladan, strahovi, pritisak, šok zbog majčine smrti, briga za oca, promjena okoline,	majka ga fizički kažnjava, smrt majke, preuzimanje uloge odrasle osobe, autoagresija, neprestane promjene okoline, promjene u ponašanju,	želi biti prihvaćen, mijenja raspoloženja, uloga "klauna", potvrda putem uspjeha u školi, želje za ljubavlju, nema pravog doma,	nehasni identitet, želja za prihvaćenošću, potvrđuje se u školi i među vršnjacima,	želi biti uspješan, želi biti dobar na svim područjima, revno radi na stjecanju zvanja, želi harmoničan život koji sada nema,	visoka očekivanja u odnosu na sebe, vrlo naglašena važnost zvanja i školovanja, želja za urednim životom na svim područjima, prije svega na obiteljskom i profesionalnom planu,

2. područje: Obitelj

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI majka ga tuče, mnogo očekuje od njega, smrt majke, očevo povlačenje, selidbe, gubitak doma, ograničavanje kontakata s ocem,	KATEGORIJE fizičko i psihičko nasilje, stalne promjene okoline, odsiječenost,	POJMOVI povremeni kontakti s ocem, ambivalentnost prema ocu, osjećaj odgovornosti prema ocu, "prihvatanje" hraniteljske obitelji kao odredenog nadomjestka,	KATEGORIJE teško se miri sa situacijom kod kuće, hraniteljsku obitelj prihvaća djelomično, nestabilni odnosi s odraslima,	POJMOVI nejasnoće rješava velikim očekivanjima i željama, unatoč toga ima strah od budućnosti	KATEGORIJE strah i kompenzacija putem velikih želja,

3. područje: Ja i drugi

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI malo kontakata s vršnjacima, malo prijatelja, mnogo poznatika,	KATEGORIJE socijalna osamljenost i želja da bude prihvaćen,	POJMOVI nešto više bliskijih prijateljstava, mnogo poznatika, želi biti prihvaćen, igra ulogu "klauna",	KATEGORIJE razlikovanje vršnjaka iz doma i ostalih vršnjaka, želja da bude prihvaćen,	POJMOVI nejasnoće, velika očekivanja, više se oslanja na sebe,	KATEGORIJE neprihvatanje vršnjaka iz doma, bolje razmijevanje s učenicima u školi,

4. područje: Škola

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI loše ocjene, visoka majčina očekivanja,	KATEGORIJE velike majčine ambicije u vezi škole, popravljanje školskog uspjeha po dolasku u dom,	POJMOVI pomoć u učenju i uspješnost, uspjeh znači također i biti prihvaćen, imati status u grupi i imati budućnost, zadovoljan je nastavnicima,	KATEGORIJE školski uspjeh, prihvaćeno st među vršnjacima, škola i nastavnici kao važni čimbenici,	POJMOVI želja za uspjehom, školovanje i profesija su važni,	KATEGORIJE škola kao most do profesije i uređene budućnosti,

5. Područje: Zavod

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE
dolazak u dom u 12. godini, teškoće prilikom dolaska, nasilje, pomoć štíćenika doma, međusobni obračuni, odgajatelj ne znaju o tome, zabavljanje drugih, igranje uloge "klauna",	zavod kao prisilno rješenje, teškoće prilikom dolaska, prilagodba, navikavanje na novi red i raspored,	grupa nikako ne predstavlja obitelj, odnosi s vršnjacima u domu površni su, ima bolji status mada s vršnjacima u domu ne sklapa dublje veze, okruženje je radno, život je programiran, planiranje, pomoć odgajatelja,	zavod kao prisilno rješenje, koje, unatoč tome doživljava kao pomoć, prije svega, glede budućnosti, s odgajateljima se dobro razumije, odnosi su površni, zavod ne doživljava kao "drugi dom",	nastavak uspostavljenog stanja, ostanak u domu do završetka školovanja,	rješenje za uređenje budućeg života,

6. Područje: Interesi

PROŠLOST		SADAŠNJOST		BUDUĆNOST	
POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE	POJMOVI	KATEGORIJE
		različiti interesi: čitanje, učenje jezika, muzika (gitara), sport, izviđači i druge aktivnosti u zavodu,	aktivan, pokretan, djeluje, razmišlja,	želja da se izrazi, da se iskaže, da nastupa i postigne priznanje, da poveća svoj socijalni status,	želja za uspjehom i afirmacijom, zaobrazovanjem, marljivost,

6. 1. 3. Zaključna procjena samorazumijevanja i elementi oblikovanja individualnog odgojnog plana

Iako je maloljetnik u zavodu već petu godinu, dosta dobro se snalazi i osjeća podršku odgajatelja, iz njegove priče vidljivo je da nije prevladao sve poteškoće koje su obilježile njegovo djetinjstvo. Između ostalog, spomenimo strogi odgoj, velika očekivanja i fizičko kažnjavanje od strane majke, koja umire kada je dječak u dobi od oko 10 godina. Otac nije preuzeo roditeljsku ulogu, gubitak supruge ga je pogodilo i od tada se nastavljaju dječakova preseljenja. Već i prije majčine smrti odlazio je u hraniteljstvo i bio ponovo "uziman" kući. Od oca odlazi rodbini ("grubom" stricu), a od tamo, posredovanjem socijalne službe u dom. Gubitak koji se osjeća u razgovoru, nije nadomješten novom hraniteljskom obitelji, kamo odlazi za vikende. Izgleda da su posljedice ranih emocionalnih pritisaka i nezadovoljenih potreba vidljive prilikom uspostavljanja

odnosa s vršnjacima i s odraslim osobama. Među odraslima pronalazi pojedince (odgojiteljicu A., nastavnika fizike) u koje ima povjerenja, ali ne uspostavlja dublje odnose, niti ima prilike za to.

Ima poteškoće prilagodbe na dom (obračunavanje sa štíćenicima, za što odgajatelj ne znaju), nakon čega uspostavlja svoj položaj u grupi, mada ne sklapa bliska prijateljstva. U boljim je odnosima s učenicima u školi. U odnosima s vršnjacima preuzima ulogu "klauna", te na taj način osigurava prihvaćenost. Nema poteškoća s uspostavljanjem kontakata, iako su oni uglavnom površni.

Zavod doživljava kao uređenu sredinu, gdje je sve "isprogramirano", čime, doduše, ne zadovoljava emocionalne potrebe ("Grupa nije dom."), ali mu to omogućava uredan život, redovitost, te razvoj radnih navika, učenja i interesa (gitara, čitanje, izviđači...) a prije svega ostvarenje ambicija vezanih uz školu i buduću poziv. Škola za njega pred-

stavlja prostor u kojem je postao netko, te prostor u koji puno ulaže. Završena škola predstavlja mu put do profesije, osamostaljenja. Vremenski je dobro strukturiran, žali zbog pojedinih ispada (opijanje u osnovnoj školi), na određeni način "tuguje" zbog gubitka majke, što je dovelo do odlučujuće promjene u njegovom životu - dolaskom u dom i boravkom u domu.

Omladinski dom prima djecu i mlade koji ne iskazuju izrazite poteškoće u ponašanju, unatoč "poteškoćama i nepodržavajućem obiteljskom okruženju". Upravo u ovu skupinu možemo ubrojiti i našeg sugovornika. U njegovoj samoprezentaciji nema poteškoća ponašanja, ali su prisutne emocionalne traume, koje je boravak u domu djelomično "konsolidirao". Odgoj je, prije svega, bio usmjeren stjecanju novih vještina, znanja, razvoja interesa, te je omogućavao osnovne uvjete za sigurnost. Tijekom daljnjeg maloljetnikovog boravka u domu trebalo bi mu omogućiti više mogućnosti za prorađivanje unutarnjih konflikata i strahova, te ga podržavati u ostvarivanju dubljih emocionalnih kontakata s odraslima i vršnjacima. Treba podržati i njegovu pozitivnu usmjerenost glede škole i školskih obaveza, te tim putem jačati njegovu samosvjesnost i samovrednovanje. Trenutni odnosi s ocem, kojem se namjerava vratiti nakon završenog školovanja (rješeno stambeno pitanje) nejasni su, stoga bi više pozornosti trebalo usmjeriti na taj odnos, te pokušati utjecati na njega.

Mladić je razvio određene strategije suočavanja s poteškoćama kojima uspješno nadvladava nepovoljnu životnu situaciju. Doživljava pri tome školsko i zavodsko okruženja kao pomoć. Zbog pozitivnog stava glede oba "institucionalna prostora", ove bi odnose trebalo produbljivati i još intenzivnije usmjeravati ka oblikovanju realističnih očekivanja od budućnosti. U skladu s osnovnom klasifikacijom poteškoća i smetnji tijekom djetinjstva i adolescencije, mladića bismo, (na temelju sasmo-prezentacije), uvrstili u skupinu mladih s emocionalnim poteškoćama bez poremećaja u ponašanju, što dakako, ne znači da nema potrebe za pojačanom socijalno pedagoškom podrškom.

6. 2. Komparativna analiza dviju podskupina uzorka - djeca osnovnoškolskog uzrasta u ustanovi (omaldinskom domu) i komparativna skupina djece iz osnovnih škola

U ovom segmentu istraživanja tražili smo međusobne sličnosti i razlike između dviju podskupina uzorka, s ciljem shvaćanja različitosti životnih puteva i poteškoća koje su doživljavala i u razgovoru prezentirala djeca/mladi tijekom izvanobiteljskog odgoja i djeca komparativne skupine.

Kao osnovne razlike razvojnih puteva među djecom s poteškoćama i djecom bez poteškoća so-

cijalne integracije rezultati istraživanja omogućavaju sljedeće zaključke:

Djeca/mladi iz ustanova izvanobiteljskog odgoja (stambenih skupina, raličitih tipova zavoda) su u obiteljima i u okolini gdje su odrastali bili izloženi nizu stresnih čimbenika, među kojima valja istaknuti: nerazumijevanje između roditelja, neizvršavanje roditeljskih uloga, neodgovarajući modeli identifikacije, višestruke promjene okruženja, nestabilnost i nepredvidivost odnosa, prisutnost socijalno deprivirajućih elemenata i socijalne "patologije" kod jednog ili oba roditelja, nejedinstveni odgojni utjecaji i niz drugih nepovoljnih činitelja.

Taj se učinak u njihovoj samoprezentaciji iskazuje značajno većim brojem izjava koje se odnose na prošlost, prijedeni put, te različite događaje koji ilustriraju pojedine poteškoće ili emocionalne konfliktne situacije. U većini slučajeva te se izjave odnose na obitelj i obiteljske odnose. Njihova je pažnja, na neki način "uhvaćena" u prošlosti, gdje nisu mogli na zadovoljavajući način riješiti probleme, što je povezano s mnogo više emocija i razmišljanja u usporedbi s djecom iz kontrolne skupine. Opći dojam je da su oni mnogo manje usmjereni na sadašnjost i aktualne odnose, te da su naročito nejasne njihove predodžbe o budućnosti. Kod mnogih su ciljevi "obavijeni maglom", nejasni. Glede orijentacije u budućnost, možemo razlikovati dva osnovna tipa - skupinu koja se "boji" budućnosti i ne vjeruje da će ostvariti svoje planove, a koju smo imenovali "pesimistično usmjereni", te skupinu koja vidi budućnost previše "ružičasto i iluzorno", a koju smo imenovali "ne-realno optimistično orjentiranima". Pokazalo se da je pažnja djece iz kontrolne skupine u mnogo manjoj mjeri usmjerena prošlosti, a mnogo više sadašnjosti i budućnosti. Svoj prošli i sadašnji položaj opisuju sažetije, a tijekom pričanja nema naznaka većih poteškoća, prisutne su opće razvojne dileme, za koje ispitanici već imaju razvijene metode i tehnike suočavanja. Budućnosti je mnogo naglašenija, a njihove vizije vlastitih ciljeva jasnije. U pravilu ne sagledavaju prepreke, a u ostvarenju ciljeva doživljavaju dovoljno podrške i sigurnosti od strane (domaćeg) okruženja.

Vratimo se ponovo obilježjima djece u institucionalnoj skrbi. Neki od njih razvili su više, a neki manje djelotvorne strategije suočavanja, pomoću kojih su pokušali nadvladati svoj položaj u prošlosti, te unatoč depriviranosti unutar socijalnog okruženja doseći željene i deklarirane vrijednosne i normativne ciljeve. Što su manja bila razvojna oštećenja, te što je bilo više emocionalne podrške tijekom prvih godina života, veća je bila vjerojatnost razvijanja mehanizama suočavanja s nastalim poteškoćama. Škola za mnoge od njih predstavlja prostor s kojim se, zbog neodgovarajućih obiteljskih okolnosti i manjka podrške, ne mogu nositi, odnosno čija očekivanja teško zadovoljavaju. To ih

dodatno opterećuje, stigmatizira, te djeluje marginalizirajuće na njihove školske i kasnije profesionalne perspektive.

Rezultati pokazuju da se opisana problematika produbljuje, te se proteže na kontinuumu od omladinskog doma, preko stambenih zajednica, pa do odgojnih zavoda. Mladi iz zavoda za preodgoj pokazuju najteže i ujedno najkompleksnije oblike poteškoća, koje su u terapijskom smislu manje dostupne. Rezultati upućuju na zaključak da okruženje izvanobiteljskog odgoja (zavoda, stambene zajednice) ovi mladi doživljavaju kao priliku za primanje pomoći i razrješavanja poteškoća, pod uvjetom da je između njih i odgajateljima uspostavljen odgovarajući emocionalni, podržavajući odnos.

7. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Procjenjujemo da su neposredni rezultati istraživačkog projekta značajni za razumijevanje onog dijela populacije djece i mladih koji su tijekom svog razvoja socijalno deprivilegirani i marginalizirani. Istraživanje potvrđuje uvriježene teorijske paradigme, u sklopu kojih je razvoj, nastanak i pogoršanje poteškoća socijalne integracije objašnjeno kao splet neugodnih, interaktivno sudjelujućih razvojnih i stresnih mehanizama. Teškoće socijalne integracije ne možemo objasniti samo jednom teorijskom paradigmom. Jedino uvažavanjem razvojnih, psihodinamskih, biheviorističkih, kognitivnih, obiteljskih i sistemskih teorijskih modela moguće je obrazložiti dinamičnost procesa oblikovanja selfa i samopoimanja, jakih i slabih točaka, strategija suočavanja pojedinaca, motivacijskih usmjerenja i ponašanja. U cjelosti je potvrđena premisa koja se odvaja od uzročno-posljedičnih modela shvaćanja nastanka i razvoja socijalno integrativnih poteškoća djece i mladih. Istraživanje potvrđuje kružne procese utjecaja između pojedinca, njegove obitelji, škole, odnosa s vršnjacima i pedagoškim osobljem.

Drugi osnovni zaključak ovog istraživanja ukazuje na prisutnost različitih mehanizama suočavanja, kod djece/mladih u njihovom užem obiteljskom okruženju, koji su djelovali ublažavajuće i korektivno na razvoj pojedinca i njegov položaj u socijalnom prostoru. Ukazano je na osnovna ishodišta za oblikovanje podržavajućih, pratećih i socio-terapijskih intervencija socijalnih pedagoga. Ovime smo neposredno povrdili primjerenost oblikovanja socijalno pedagoških dijagnoza u interaktivnom procesu. Potrebno je da dijagnoze sadrže evaluaciju i provjeru, budući da su djeca/mladi u procesu ubrzanog sazrijevanja i promjena. To nalaže sistemsku usmjerenost oblikovanja socijalno pedagoških intervencija. Nije dovoljno da svoj rad usmjerimo isključivo na dijete/mladu osobu, već bi se, u mnogo većoj mjeri nego do

sada, trebalo posvetiti intenzivnom radu s osobama iz njegove primarne okoline.

Rezultati potvrđuju polazišnu hipotezu da je za oblikovanje individualnog socijalno pedagoškog planiranja pomoći opravdano uključiti dijete/mladu osobu. Uvažavanje njegove samoprezentacije doprinosi autentičnosti i individualnom realitetu. Ukoliko su se heteroprocjene pokazale pouzdanima prilikom opisivanja onih obilježja manifestnih oblika ponašanja koja se pojavljuju u školskom ili izvanobiteljskom kontekstu, tada samoprezentacija omogućava razumijevanje doživljajne strane. Bez ovog elementa odgojno je planiranje površno.

8. ZAKLJUČNE MISLI

Rezultati koji su u ovom prilogu prikazani isključivo ilustrativno mogu se neposredno upotrijebiti u socijalno pedagoškoj praksi za nadopunu postojećih koncepata oblikovanja socijalno pedagoške dijagnoze. Oni pridonose novim pogledima u razumijevanju razvoja korisnika, njegovih iskustava i podrške mehanizama suočavanja, što omogućava ublažavanje stigmatizacije i pospješuje integraciju. Prije svega, oni nude nadopunu praktičnom radu metodom samoprezentacije i njenim uvažavanjem u individualnom i grupnom socijalno pedagoškom radu.

LITERATURA

1. Fisseni, H. (1990): Lehrbuch der psychologischen Diagnostik, Hogrefe, Goettingen.
2. Glinka, H. J. (1998): Das narrative Interview. Eine Einfuehrung fuer Sozialpaedagogen. Edition Soziale Arbeit, Juventa, Weinheim, Muenchen.
3. Harnarch-Beck, V. (1995): Psychosoziale Diagnostik in der Jugendhilfe, Grundlagen und Methoden fuer Hilfeplan, Bericht und Stellungnahme, Juventa, Weinheim, Muenchen.
4. Jakob, G., Wensierski, H. J. (1997): Rekonstruktive Sozialpaedagogik. Konzepte und Methoden sozialpaedagogischen Verstehens in Forschung und Praxis, Edition Soziale Arbeit, Juventa, Weinheim, Muenchen.
5. Kobi, E., E., Bonderer, E. (1982): Diagnostik in der Heilpaedagogischen Arbeit, Verlag der Schweizerischen Zentralstelle fuer Heilpaedagogik, Luzern.
6. Kobolt, A. (1997): Teoretične osnove socialno pedagoških intervencij. I in II del, u Socialna pedagogika, Št. 1 in Št. 2, Ljubljana.
7. Kobolt, A. (1999): Zaključno raziskovalno poročilo o raziskovalnem projektu z naslovom "Socialno pedagoške diagnoze", Ministarstvo za znanost in tehnologijo Slovenije (interno gradivo).
8. Koller-Trbović, N. (1997): Socijalno pedagoški pristup dijagnosticanju i programiranju tretmana za

- djecu i mladež s poremećajima u ponašanju. Kriminologija/socijalna integracija, Vol. 5, št. 1-2, str. 121-128, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.
9. Koller-Trbović, N. (1999) Mjesto i uloga socijalne pedagogije danas. Kriminologija/socijalnaintegracija, Vol. 7, št. 1., str. 21-24, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.
 10. Mollenhauer, K., Uhlenhof, U. (1992): Sozialpaedagogische Diagnosen, Ueber Jugendliche in schwierigen Lebenslagen, Juventa, Weinheim, Muenchen.
 11. Mollenhauer, K., Uhlenhof, U. (1995): Sozialpaedagogische Diagnosen II, Selbstdeutungen verhaltensschwieriger Jugendlicher als empirische grundlage fuer Erziehungslaene, Juventa, Weinheim, Muenchen.
 12. Mueller, B. (1994): Sozialpaedagogisches Koenen: ein Lehrbuch zur multiperspektivischen Fallarbeit, Lambertus, Freiburg im Breisgau.
 13. Nolke, E. (1997): Der Biografische Blick auf marginalisierung. Hermeneutische Rekonstruktionen gescheiterter Sozialisationsverlaufe von Jugendlichen und ihre sozialpaedagogische Bedeutung. V: Jakob, G. Wensierski (izd.). Rekonstruktive Sozialpaedagogik Konzepte und Methoden sozialpaedagogischen Verstehens in Forschung und Praxis, Edition Soziale Arbeit, Juventa, Weinheim, Muenchen.
 14. Oevermann, U. (1981): Professionalisierung der Paedagogik. Professionalisierbarkeit paedagogischen Handels, povzetek prispevka strokovnega srečanja v Berlinu, interno gradivo.
 15. Rauschenbach, T., Ortmann, F., Karsten, M. E. (1993): Der socialpaedagogische Blick. Lebenswerorientierte Methoden in der Sozailen Arbeit, Juventa, Weinheim, Muenchen.
 16. Uhlenhof, U. (1997): Sozialpaedagogische Diagnosen III. Ein Sozialpaedagogischehermeneutische Diagnose-verfahren fuer die Hilfeplanung. Juventa, Weinheim, Muenchen.
 17. Skalar, M. (1985): procesna diagnostika. V: Zbornik posvetovanja psihologov Slovenije, str. 111-118, Ljubljana.
 18. Schuetze, F. (1997): Kognitive Anforderungen an das Adressatendilemma in der professionellen Fallanalyse und Methoden sozialpaedagogischen Verstehens in Forschung und Praxis, Edition Sozial Arbeit, Juventa, Weinheim, Muenchen.
 19. Žižak, A. (1999): Pitanja profesionalne etike - jedno od temeljnih pitanja profesionalnog identiteta socijalnih pedagoga. Kriminologija i socijalna integracija, Vol. 7, št. 1, str. 41-46, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.

RECONSTRUCTIVE HERMENEUTIC COMPREHENSION AS AN ELEMENT OF SOCIO-EDUCATIONAL DIAGNOSTICS

Summary

The theoretical part of the article deals with characteristics of socio-educational diagnostics - with the process itself, with the social context it is a part of, with the necessity of information flow and its interaction, as well as with evaluation. The article emphasizes the strategy of coping with problems and is less interested in counting the failures. There are two possible levels of comprehending diagnosis - the theoretical level and level of gathering information about a person and his/her surrounding. In this context special emphasize is given to self-presentation of a child or young person with difficulties in social integration and to inclusion of that person in diagnostic assessment. The term very frequently used is "reconstructive socio-educational comprehension". That idea was based and developed on objective hermeneutics' tradition, etno-biographic social researches and positive orientation to the environment one lived in.

The model of reconstructive-hermeneutic comprehension is illustrated by case study from the research "Socio-educational diagnosis".. The quantitative analyses research base and semistructured interview were used as a technique of self-presentation. The sample consisted of 87 children and young persons, age 14 - 20.

Self-presentation gives us the insight to strategies of coping which children or young persons use to overcome the fact that they do not live in the situation of parental upbringing. It seems that they consider that to be positive and helping situation.

This research confirmed some basic theoretical premises and warned us about interactions of various difficulties and circumstances that are stressful for children and young persons in educational institutions.

Key words: *socio-educational diagnosis, reconstructive-hermeneutical comprehension, self-presentation, integrativity, planing of individual upbringing*